

SLOVENSKI JEZIK

I. Bunin: Ponočni pomenek. Povesti. S pisateljevim dovoljenjem prevedel dr. N. P r e o b r a ž e n s k i. Izdala Kmetijska Matica. V Ljubljani. 1929. 129 str.

Do nedavna smo imeli v slovenski književnosti prevode samouka Podravskega, šolsko-dijaške, časnikarske in umetniške ter rusko-slovenske Hostnikove prireditve. S pričujočo zbirko osmih ljubkih kmetijskih povesti nam je podal Buninov rojak, prevajajoč iz svojega materinega jezika v slovenščino, novo vrsto prevodov. Prevajalec se je trudil, da bi izdal prevod kolikor toliko neoporečno in oblikovno pravilno. Toda za umetniško prevajanje ne zadostuje teoretično poznanje slovenskega jezika, zakaj njegovo bistvo ni v zunanji obliki, marveč tiči v tisti notranji življenjski sili, ki daje besedam in oblikam moč in vsebino, ter jih veže v živo, miselno enoto (skladnja!). Ker prevajalec ni mogel pronikniti v snovalnico slovenskega jezika in graditi iz svoje tvorilnosti, nima prevod iste cene kot izvirnik in njegova slovenščina se nikjer ne razmahne v polet, ni tvorna, ampak je besednjaška. Zato je bil prevajalčev poskus, da bi izvršil od izvirnika kolikor mogoče neodvisen prevod, predrzen korak, ki se je ponesrečil. Kljub temu ima prevod to dobro, da je nekaj ruskih izrazov in rekel nadomeščenih z našimi. Tako n. pr. za: Opjat' dvadcat' pjat'! ima: Ta pa vedno svojo gode! Ali: Glaza lopni, ne brešu! nadomesti: Pri moji veri, nič ne lažem! (15). Nekaterih pogreškov, ki jih dan za dnem srečavamo v prevodih, ne najdemo tu, ali pa zelo redko. Na romansko stavo: Ti si vreden, da se te prouči (120), naletimo samo enkrat, a še ta je prevajalcu najbrž ušla. Tuji izrazi so včasih pojasnjeni pod črto, a ker je knjiga namenjena preprostim slojem, bi jim kazalo razložiti: borjak, jastog, kseres, safjanasti čevlji, katunasto nebo, anatomiti, mehanične orglice.

Prevod pa ima poleg tega tudi številne nedostatke, ki se kažejo v tem, da prevajalec ne more slovensko misliti, da ne pozna subtilnosti slovenskega izražanja, da ni za tuje rečenice in stavčne oblike postavil slovenskih, da rabi brez potrebe vulgarne besede, da je zagrešil precej jezikovnih napak, da je dikcija trda, nerodna, polna netočnih izrazov in natrpana z mašili, da je kratkorečne ruske stavke in glagolske stave, v katere polaga Bunin izrazno moč, nepotrebno opisal in razkosal, da je besedni red prečesto popolnoma tuj in sintaktični ustroj docela nedomač. Na podlagi vsega tega ne morem priznati, da bi bil prevod slovenski.

Iz nenavadno obilnega gradiva hočem navesti samo važnejše stvari z nekoliko primeri. Tiskarski skrat, na katerega je korektor premalo pazil, je spačil nekaj mest in zagrešil morda tudi kako pravopisno in glasoslovno napako. Razen drobnosti: veternik (7), pirh (18), milostljivi (27, 29), poljka (95), čtivo (65, 69), zarjove (104), moti čitalčevo oko nedosledna pisava v u n. v ž i v a t i, v p r e t i, s v a l č i c a poleg pravilnega ven, uživati, upreti, svaljčica. Kadar označujemo odmikanje ali dovršno dejanje, tedaj pišemo u s u t i, zato je napak: vsul se je dež (25), ljudje so se vsuli iz cerkve (105), na tla so se vsule muhe (64). Poleg levsticizma zmerom beremo organski zmirom. Prislovi v primerniku se ne glase: boljše, nižje, višje, bližje, lažje. Anahronističen je člen: ta stara (25), ta rumenkasta psica (76). — Sklanjatev ni brez napak: vsim (14),¹ prekrižala je roke pod prsi (37), so se pokazala dlesna (77, v slovenščini so ženskega spola!), ura je kazala pol o s e m (39, osmih). — Pridevniki in prislovi se ne stopnjujejo z bolj: bolj gost, bolj sladek; bolj živahno, bolj glasno, bolj močno, bolj udobno, bolj počasi. — Tuje je rabiti l a s t e n v pomenu svojilnega zaimka: mrcvarjenje l a s t n e osebe (96, samega sebe), so ga pogazile l a s t n e ovce (97, njegove), l a s t n o ženo je mučil (98, svojo).

Z nevoljo sem bral: da sva bila **jaz** z bratom krošnjarja (52), na vsakem licu mu je rastle brada (28, na obeh licih). — Ločilni števnik rabimo tedaj, ko označujemo različnost oseb ali predmetov; Preobraženski pa piše: pokopal je *šestero* sinov (50), *šestorico* sinov imam (51), ujeli so jih *dese torico* (16). — V deblotvorstvo spada nekaj tvorb z napačnimi obrazili: bogatija (56), azijski (101), Perzijanec (65), staruh (110), Paškin (14, od moškega osebnega imena Paška je Paškov kakor Janšev). Slovenščina ne trpi svojilnih pridevnikov iz neživih reči: puškino kopito (16), grozdova barva (77), gumijev konopec (78). Ker imenujemo to, kar se ne vidi, nevidno, je to, kar ni izrazito, neizrazito in ne brezizrazito. Zloženka kolomast je nemogoča in nepotrebna, ker imamo domač kolomaz.

Tudi nekoliko besednega purizma ne bi škodilo. Opravičene bi bile kvečjemu tujke govorečih oseb, da jih pisec označi, n.pr. Nisem ti žlahta, da bi ti bedarije pravil (45). Neopravičene pa so tujke v opisu, kjer nastopa pisatelj s svojo besedo in kjer jih nima niti izvirnik. Čemu torej: bajta, basati pipo, galop, klofuta (34, na str.27. je dal vendar zaušnico), kregar, lect, magari, mežnar, nabasani kozarec (50, nabityj), očali, orjaški (ljudstvo te madjarske besede ne pozna!), peljati pod roko (72, voditi za pod pazduho), pobasati, roba, šunka, ubogati (51, izvirnik ima bojatsja = se bojijo!), uta. Nepotreben je ruski import: staruha, bodro, bodriti. Ne vem, zakaj je bolje reči: vrata so se otvorila? Odveč so afektirani izrazi: baš, itak, ponovno, svaljčica, vsakojak. Varovati se je latentnih germanizmov: izgledati (aussehen), biti gotov (fertig sein), shajati s čim (mit etwas auskommen), prav dati (recht geben). Pustiti = dati je ogaben nemščizem; vse to je pustil narediti (113), a se vednar ni pustil ugnati (110). Drugje je rabiti zloženko: svoje kajenje lahko pustite (45, opustite). Marsikaj bi kazalo opustiti: vsled česar, začetkom, koncem, tekom, vratna nos; dalje: ljubosumen napram graščaku (97, na graščaka), ravnodušen napram vsemu (127), napram svojim oknom (94, nasproti).

Namesto namenilnika stoji pri Pr. nedoločnik: sem odrinil orati (22), je šel tožiti (34). Čemu preganjati organski obstoji: ta nauk obstaja (tem (55)? Pri glagolih imamo vse polno nerodnosti: psica se je vrgla sem pa tja (76, metala); ves gozd je obletal, a nikjer je ni našel (22); po trikrat na leto si je naročal nove škornje (95, naročil); tu se odcepi na levo pot (126); Očka, mati vpraša (125, je vprašala); kaj se reče — odkod? (45, pravi); ničesar vam ne morajo zameriti (117).

Najslabša in docela neslovenska je skladnja, ki je polna ruskih konstrukcij in prepletena z mnogimi nemškimi in romanskimi posebnostmi. Stilistična neokretnost je raba kateri namesto ki: ravnine, katere se raztezajo (65). Namesto kakršen piše Pr. rad po nemškem kopitu kakor z osebnim zaimkom: nevihta, kakor jo imamo nocoj (42); noč, kakor jo je doživel (25). Ker ima pridevnik mali samo določno obliko, se ne more rabiti v nedoločnem pomenu: Vsa vas zna, da je bil male postave (68). Obratno: bil je kakor deček veliki možiček (49). — Nemške so konstrukcije: tožil je čez želodec (16), trpel na neki bolezn (71) in umiral na jetiki (110). Glagola čakati in bati se imata predmet v rodilniku; Pr. pa piše: bova čakala na nj (51) in bojim se pred očetom (124). — Zdi se, da prevajalec ni dobro razumel pravila o predmetu v nikalnih stavkih: saj nisem ničesar slabega mislil (45), samo to bajto imam in ničesar več (92); dekleta so pela pesmi, ne da bi od njega odvrnila vabečih oči (95). Nadaljnje neokretnosti so: nihče jim ne bo kaj rekel (107), za nič nisem mogel vtakniti (58, nikakor).

n o b e n e g a ne pogleda (123). — Slovenščina ima sploh rajši tvorni način od trpnega; prav neslovenski pa se glasijo takile pasivni stavki: vsakdo, komur ni poznana preteklost (67); z desetnikom sta bila poznana (112); saj mi je poznan njen (= koze!) osebni popis (29).

Čisto začetniško je vezanje glagolov s predlogi in prislovi. Nemška je raba: stopil je iz hiše v e n (75), prišel je iz vasi v e n n a pašnik (111). Smer dejanja v e n izraža že predlog i z. Enako: z v u n štrlečim jabolkom (8), je bodalo pogledalo v u n (18, 51), v e n štrleči trebuh (124), pribije v e n štrleče deščice (125), z ženskami v r e d (69). Nepotrebno je ponavljanje predloga pri glagolu: vstopiti v sobo (110), izstopiti iz vlaka (72). Napačna je stava predlogov: v n a tilnik potisnjeni kapi (37, v kapi, potisnjeni na tilnik), s č e z glavo potegnjeno suknjo (24), s p o d vile postavljenim kolenom. Naš človek ne bo nikoli rekel, da je dvignil s s m e h o m obrvi (60), ali da s p i p i c o med zobmi ogleduje.

Premnogo je analitično opisanih rečenic, ki naj se nadomestijo s sintetičnimi: večji je postajal (9, rasel je), postaja rdeče (127), postanejo mrzle (105); iz tega vzroka (24, 51, rusko: potomu = zato) itd. — Razlikovati je med naprej in dalje, naproti in nasproti: vozila sva se n a p r e j (52, dalje), l e n a p r e j (16): poslušali so moža, ki jim je sedel n a p r o t i (41, nasproti = vis-à-vis), je spala njemu n a p r o t i (48). Ker vprašamo Slovenci k a m?, ne moremo reči: sem počil v oni smeri (17), prišel je končati življenje v grešenskem gnezdu (68), luč sije še vedno t a m (83). — Prevajalec zelo ljubi fracosko-rusko stavo ločil, zlasti vejice, ki drobi organsko sestavo stavkov v mrtve dele; prim.: v skednju, na svežem prepihu, je dobro dišalo (7, v skednju je na svežem...); počasi, z naslado je pričel pripovedovati (51). Kjer so stavki združeni v e n o celoto, se pomožni glagol ne ponavlja: se odkrije, se prekriža in se nizko prikloni (67). Slovenec ne pravi: je mislil, m e d t e m k o j e k o r a k a l; hlapci so se nakadili, m e d t e m k o s o k o r a k a l i č e z v r t (7, na dorogē = gredoči); č i m ozdravim, pojdem na božjo pot (90, brž ko, ko). Dalje odbija čitalca slaba dikcija, ki je polna mašil in netočnih izrazov, od katerih naj omenim vsaj nekaj zanimivosti: psi so z l e t e l i na vas — stekli, zdreveli; d o b i l j e vrvico iz žepa — vzel, potegnil; p o r i n i l j e klin v e n — izdrl, sukno v a r u j e za svečane prilike — hrani, psica je o d k o r a k a l a — odšla i. dr. Marsikaj je prevajalec v slovenščini slabše izrazil, kot je izraženo v ruščini: pri pomenku udeleženi ljudje — pogovarjajoči se, delal je požirek za požirkom — srebal je, dijak šestega razreda — šestošolec, ki je prečitala veliko knjig — načitana, bolezen gobe — gobavost, zobje še ne pomenijo preveč — moč ni v zobeh, kaj se ti sploh razumeš na take stvari — ti sploh ne moreš teh stvari razumeti, pri mamici pa lahko vsak razume izhajati — pri mamici živeti zna vsak, kje bi ga l a h k o ubil — mogel, sem jel čakati — sem čakal: rasel je kakor v pravlji, vedno večji in večji je postajal — (po izv. lepše) rasel ni po dnevih, ampak po urah itd.

Neslovenski prevod dela končno besedni red: da b o m u pomagal (82), kakor t i s e m pravil (54), podnevi se ustavlja skozi poletje na postaji ekspres (65). Za naše uho so prav španski takile stavki: z i z vrbovja spletenimi, z glino in kravjekom ometanimi h l e v i (125, s hlevi, spletenimi iz vrbovja in ometanimi z glino...). Ali: je kazal s kosi namočenih prest nabasani kozarec (50). V stavku: v vrbovju... se je vedno zopet nemirno dvigal, naraščal in se z zamolklim, neprijaznim šumenjem približeval severovzhodni v e t e r (8) je Pr. pognal osebek na konec periode in ga za 12 besed prepozno postavil. Često so slovenskemu človeku, ki nima pred seboj izvirnika, neumljivi stavki: Bil je prileten kakor deček veliki možiček (49). Ali: Sredi zvezdnega neba je bila izrezljana kakor črn trikotnik streha nad podom (25). S t. B r u n c.